

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

חיובי הבעל על חפצים ששאלה או לוותה אשתו

שאלה

אשה נשואה שאלה משכנתה המתגוררת בבניין הסמוך מיקסר גדול להכנת עוגות שמרים, והניחה את המיקסר בכניסה לבניין והלכה למכולת לקנות את המצרכים להכנת העוגה. אולם כשחזרה מקנייתה, לא מצאה את המיקסר, והתברר כי אחד הישמעאלים המועסק בקרבת מקום גנב אותו.

לשואלת אין כסף משלה לשלם את הנזק. האם מחויב בעלה, שלא ידע מההשאלה, לשלם את הנזק?

תשובה

א. רבותינו הראשונים והפוסקים הכריעו שבזמן הזה נחשבות הנשים בגדר - נושאות ונותנות בתוך ביתן ומחוצה לו, מאחר והן קונות ומתעסקות עם אנשי המסחר עבור קניית צרכי המשפחה ושאר הטיפול הנצרך לבית. ובפרט בדורות האחרונים, שנשים רבות מביאות חלק ניכר מפרנסת המשפחה. לפיכך נחשבות הנשים כשלוחות של הבעל במעשיהן. ולכן ישנה תקנת השוק שמחייבת את הבעל לשלם את כל מה שנתחייבו בו נשותיהן מחמת זה. והנה חיוב זה קיים גם אם האשה לוותה, שכרה או שאלה כסף או חפצים לצורך זה כפי המקובל אצל רוב בני האדם. אולם אם גנבה או הזיקה לממון הזולת - ביחס לכך וודאי שאינן נחשבות לשלוחות של בעליהן. ואפילו אם עשו זאת בשגגה, מעיקר הדין פטור הבעל מלשלם את היזקן. אמנם ראוי שגם במקרים אלו ישלם הבעל את הנזק לפנים משורת הדין, למרות שהוא פטור מכך.

ב. לאור האמור, בנידון השאלה, חייב הבעל לשלם עבור המיקסר ששאלה אשתו, כי זוהי הדרך הנהוגה בין הנשים ששואלות זו מזו חפצים לצורכי המשפחה, ואע"פ שהמיקסר נגנב בגלל שפשעה בשמירתו.

כמו כן, אם לוותה האשה כסף לצורך כלכלת הבית שמתנהל באופן סביר, כמו לצורך מזון או ביגוד וכדו', בין אם ההלוואה היא עבורה או עבור בעלה או עבור ילדיהם, וכן אם שכרה או לוותה בגדים ותכשיטים להתנאות עימם בחתונה משפחתית בסכומים סבירים לפי מעמדם וכו' - נחשבת האשה כשליחה של בעלה, גם אם לא ידע מכך, והוא מחויב לשלם את החובות אם נוצרו מחמת זה.

מקורות

במשנה ובגמ' בב"ק (פז.) נאמר שאשה נשואה שחייבת כסף מסיבות שונות שאינן קשורות בבעלה, ואין לה כסף ששייך לה, פטור בעלה מלשלם את חובה. ולכן רק כאשר תתגרש או תתאלמן ויהיה לה כסף ששייך לה - יוכל התובע לגבות ממנה את חובו. וכך פסק הרמ"א בחו"מ (סי' צו, ו).

הגדרת רבותינו הראשונים את מעמד הנשים בזמן הזה

אמנם הרמ"א שם הביא דעה נוספת בשם המרדכי, שכתב בשם הריב"ם - מבעלי התוספות, ובשם הראב"ן, שמכיוון שהנשים בזמן הזה [כלומר עוד בזמננו, לפני כשבע מאות שנה] הינן רגילות לשאת ולתת לצורכי הבית, ואף לוות כספים וחפצים לצורך זה, ואינן יושבות בביתן - הן נחשבות כשליחות של בעליהן להתעסק לצורכי המשפחה. ולכן, משום תקנת השוק, כדי שיישאו וייתנו עמך ולא יחששו שמא יתחייבו הנשים ממון ולא יוכלו לגבות אותו מבעליהן - חייבו רבותינו הראשונים את הבעלים לפרוע את חובות נשותיהם, גם במקרים שלא ידעו מכך מראש.

לפיכך, אע"פ שהרמ"א הביא שישנם הרבה מהראשונים שחולקים על הראב"ן הנ"ל, אולם הש"ך שם (בס"ק ט) האריך להוכיח שכל הראשונים שהרמ"א ציין, דיברו באופן שהיה נהוג בימי חז"ל, שהנשים היו יושבות בביתן והבעלים ניהלו את כל המשא ומתן והקניות, ולכן אם קרה מקרה חריג שאשה התחייבה לשלם כסף באופן שלא קשור לבעלה - פטור הבעל מלשלם. משא"כ מתקופת הריב"ם, הראב"ן, הראב"ה, האור זרוע ועוד, שהחלו חלק ניכר מהנשים להיות הנושאות ונותנות מחוץ לבית עם אנשי המסחר וכו' - הן נעשו כשלוחות של בעליהן והוא חייב במעשיהן. והמהרש"ל בים של שלמה ב"ק פ' החובל (סימנים כט, לא) התבטא יותר מכך - שאנן סהדי שהן שלוחות של הבעל וכו'. למעט מקרים שהאשה הזיקה או גנבה ממון של אחרים, שוודאי הבעל לא שלח אותן לעשות כך וממילא לא שייך שתהיה תקנת השוק במקרים חריגים אלו, ואפילו אם האשה שוגגת.

לפיכך, מאחר שהמהרש"ל והש"ך שם האריכו בדבריהם להוכיח שהלכה כדברי הראב"ן וסיעתו, וכך סוברים כל הראשונים מזמנו ואילך, וכן בנתיבות שם בחידושים (ס"ק יא) כתב שההלכה כמותם וז"ל: וכן עמא דבר באשה שנושאת ונותנת ולכן חייב הבעל לשלם אפילו אם אין עדים רק שהיא מודה. אלא שאם אין דרך הנשים להתעסק בדברים גדולים, אין במעשיה בדברים גדולים כלום וע"ש. וכמותם נקט גם בשו"ת מהר"ם אלשיך (סי' ט) שהיה בדורו של השו"ע.

המיוחד בדורנו

והנה רבותינו הראשונים והפוסקים הכריעו לחייב את הבעל אפילו בדורם, שהבעל היה מביא את הכסף לפרנסת המשפחה, והנשים היו קונות את צורכי המשפחה מהכסף הזה. ולפי"ז כ"ש בזמן הזה שרוב הנשים הינן שותפות בפרנסת המשפחה, ובמקרים רבים הן המפרנסות העיקריות, והן אלו שקונות את רוב צורכי המשפחה כמו ביגוד, מזון, ושאר צורכי הבית, כלומר שהן נושאות ונותנות גם בדברים גדולים שכרוכים בהוצאות גדולות, לפיכך גם במקרים אלו כתב שם היש"ש (ס' כט) ובנתיבות הנ"ל, שהן נחשבות לשליחות של בעליהן, וממילא שייך גם כאן תקנת השוק, וכפי שכתב שם הש"ך וע"ש גם בביאור הגר"א (ס' ק לב).

לאור האמור, הוסיף שם ביש"ש (ס' לא) בשם הראב"ן, שאפילו אם האשה שאלה או שכרה בגד נאה או תכשיט לפי מעמדה, כדי להתקשט בו בשמחה משפחתית, מכיוון שוודאי שבעלה רוצה שתיראה מכובדת כפי מעמדם, לכן אם הם נגנבו או אבדו ואפילו באונס - קיימת תקנת השוק שמחייבת את הבעל לשלם עבורם. שאם לא כן לא ירצו אנשים ונשים להשאיל או להלוות לנשים דברים כאלו.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

"כן בנות צלפחד דוברות"

בפרשתנו (כז, א-ח) מסופר על חמשת בנות צלפחד שבאו לבית המדרש אל משה, אלעזר הכהן, הנשיאים וכל העדה ושאלו שאלה: היות ואבינו מת במדבר בגלל חטאו הפרטי, ולא היו לו בנים אלא בנות, לפיכך אנו צריכות לרשת את חלקו הכפול המגיע לו בארץ ישראל מתוקף היותו בכור. ואם איננו יורשות כי בנות אינן נחשבות מזרע האב, האם צריכה אימנו להתיבם לאח אבינו? משה העביר את שאלתן לקב"ה וענה לו ה': "כן בנות צלפחד דוברות", ופי' רש"י (בפס' ז): יפה הן אומרות, כך כתובה פרשה זו לפני במרום. מגיד שראתה עינים מה שלא ראתה עינו של משה, ויפה תבעו. אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו. ע"כ.

ונרחיב מעט את הדברים ע"פ האמור בגמ' בב"ק (ק"ח: -קכ.), ובמדרשי חז"ל, וממה שראיתי בספר בעקבות פירוש הרש"ר הירש זצ"ל על התורה (בעריכת הרה"ג זאב גרינוולד).

מדוע שאלו בנות צלפחד את שאלתן כעת?

שאלת בנות צלפחד הייתה בסוף ארבעים השנים שהיו בנ"י במדבר, לאחר מיתת מרים ואהרון, ומספר חודשים לפני פטירת משה והכניסה לארץ ישראל. באותו זמן היה עם ישראל מיואש ומדוכדך ביותר, מכיוון שזמן קצר קודם לכן חטאו רבים בחטא עבודה זרה כשנצמדו לבעל פעור, ומבואר ברש"י (בלק כה, ה)

וברמב"ן שם עפ"י הגמ' בסנהדרין, שדייני ישראל הרגו מהעם שחטאו מאה חמישים ושבע אלף ומאתיים איש. ומיד לאחר מכן, היה החטא של נשיא שבט שמעון עם המדיינית, ובו נהרגו נשיא השבט ועוד עשרים וארבע אלף איש. יוצא שבתוך ימים ספורים נהרגו למעלה ממאה ושמונים אלף איש. וכמו כן הם ידעו שגם משה רבינו עתיד למות במדבר בחודשים הקרובים, ופחדו שמא יישארו במדבר ללא משענת והנהגה, והיו נבוכים האם יזכו להיכנס לארץ ישראל, או שבגלל חטאי העם, ובפרט החטאים האחרונים, אולי יישארו במדבר לנצח. ואכן חודשים ספורים קודם לכן, מיד לאחר מיתת אהרון במדבר (כא ה) התלוננו העם לפני משה "למה העליתנו מארץ מצרים למות במדבר".

ופתאום, מתוך החשיכה והייאוש, באו להן חמשת בנות חכמות ויראות שמים מופלגות, שהיו יתומות מאביהן, ומבקשות ממשה לעיני כל העדה, שיהיה להן חלק וירושה בארץ ישראל אותה עתידים לרשת בקרוב כהבטחת הקב"ה. והשיב להן משה, מובא בילקוט שמעוני במדבר (פ' כז, רמז תשעג) אמר להן משה - והלוא ישראל מבקשים לחזור למצרים, ואתנה מבקשות נחלה בישראל? אמרו - יודעות אנו שסוף כל ישראל להחזיק בארץ, אלא שנאמר בתהילים (ק"ט, קכו) "עת לעשות לה' - הפרו תורתך", ואל תהיה קורא כך אלא "הפרו תורתך". כלומר, דווקא כיוון שישראל רוצים לחזור למצרים - זוהי העת לעשות לה', ולבקש חלק ונחלה בארץ ישראל אע"פ שעדיין לא נכנסו לשם. וע"ש בפי' הזית רענן.

כלומר בנות צלפחד הצדקניות באו בכוונה תחילה דווקא עכשיו, שעם ישראל היה מדוכדך ומיואש מהישועה ושאלו בגאון ובעוז את שאלתן לפני כל העדה, מתוך אמונה נשגבה בקב"ה ובהבטחתו שייכנסו לארץ ישראל ויכבשוה בעוד חודשים מספר כשייתמו ארבעים השנים במדבר. והן לא נבוכו ולא איבדו את אמונתן בקב"ה למרות שאלותיו של משה. ואדרבא, השיבו לו, שלמרות שעם ישראל נמצא כעת במצב של הפרו תורתך - חובה עלינו לעשות לה'. ובמקום שאין איש - הן תהיינה האיש שירים את קרנו ורוחו של העם להתחזק באמונה בה' במלוא העוצמה. ובשל כך נאמר שם בילקוט שמעוני (סוף רמז תשעג) בשם ר' שמעון השקמוני: ראויה הייתה פרשת נחלות שתיאמר על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד שנאמרה על ידיהן, שכך מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב, ע"כ. [ועיי' ג"כ בגמ' ב"ב ק"ט., ובסנהדרין ח.].

בנות צלפחד - הזכאיות שבדור

כלומר, אע"פ שאילולא דברי חז"ל אסור היה לנו להתבטא או אפילו לחשוב כך, אולם חז"ל הקדושים לימדו אותנו ברוח קודשם, שחמשת בנות צלפחד, בזכות העזות דקדושה שהייתה להן אפילו לפני משה רבינו, זכו שהקב"ה העלים בכוונה את פרשת נחלות משה כדי שהתורה תכתוב אותה בשמן. ומאחר והן נחשבו באותה שעה לזכאיות שבדור, לכן גלגלו את הזכות הזו על ידן. וזה מה שמונח כאן בעומק דברי הקב"ה למשה - "כן בנות צלפחד דוברות", וברש"י - אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו. כלומר,

יומא פו.

האם חייב בתשובה על שלוחו שמת?

שאלה

בעל עסק שלח את אחד מעובדיו להביא לו סחורה ממפעל שנמצא בעיר אחרת. במהלך הנסיעה, סטתה לפתע ממסלולה משאית שנסעה בנתיב הנגדי והתנגשה חזיתית ברכבו של השליח וגרמה למותו.

האם חייב בעל העסק לעשות תשובה, מאחר ובשליחותו נהרג השליח? [בלי למעט בחובתו של הפוגע שוודאי שחייב לעשות תשובה]

תשובה

א. אם השליח מקבל שכר על שליחותו או שהיא נכללת במחויבותיו עליהן הוא מקבל את שכרו - מעיקר הדין פטור בעל הבית מלעשות תשובה על מיתת השליח. אולם גדולי הפוסקים בדורות האחרונים אמרו שכדאי שיקבל על עצמו דברים מסוימים ככפרה לטובת נשמת הנפטר. ובדורות הקודמים היו מרבים בצומות ובסיגופים, אולם בדורנו, כיוון שנחלשו הגופים, לכן עדיף להרבות בלימוד תורה ומשניות ובנתינת צדקה לעילוי נשמת הנפטר. וכמו כן, אם השאיר הנפטר משפחה - יסייע להם בכל הנצרך לכלכלתם. ¹

ב. אם השליח לא קיבל תמורה כספית על שליחותו - צריך המשלח לעשות תשובה חמורה יותר מהאמור בסעיף א. ולכן, אם מתקשה לצום, לפחות ישתדל בשנה הראשונה להימנע מבשר ויין בימות החול, וכן יימנע ממאכלים שהינם בגדר תענוגים, וימנע להשתתף בשמחות שאינם מחויב לנכוח בהם. וירבה בלימוד תורה ומשניות, ובנתינת צדקה לעילוי נשמת הנפטר. ²

ג. פועל שנפטר ממחלה במהלך תקופת עבודתו במקום מסוים, אם המחלה אינה נובעת ממקום עבודתו - בעל הבית אינו צריך לעשות תשובה על כך.

אולם אם מסתבר שנפטר מחמת עומס העבודה או שהתרגז על בעל הבית ולקה בליבו וכדו' - חייב בעל הבית לעשות תשובה חמורה. ולפחות כפי שפורט בסעיפים א-ב, וככל שירבה - כך ייטב לו. ³

ד. אם נתן בעל הבית לפועל כלים או מכונית לעבוד עמם, והפועל סמך על בעל הבית, אולם מחמת אי תקינותם קרתה תאונה שנהרג בה הפועל - נחשב בעל הבית כגורם הישיר למיתת הפועל, ועליו לעשות תשובה חמורה על מעשהו. ⁴

הקב"ה הסכים עם כל דבריהן שאמרו לפני משה, כולל כל מה שהיה מונח במעשיהן, בעצם שאלתן, בעיתוי, ובאופן שבו שאלו את משה ומה שהשיבו לו על טענותיו. וכן מה שחידשו שאם אין לנפטר בנים - יורשות הבנות את אביהן.

טרחתן לקיים מצוות כיבוד אב בשלמות

והנה חידשו בנות צלפחד בבקשתן גם יסוד נצחי בהישארות הנפש.

כתוב (שם פס' ד) שהן טענו למשה "למה ייגרע שם אבינו מתוך משפחתנו כי אין לו בן, תנה לו אחוזה בתוך אחי אבינו". והנה עומק טענתן מבואר גם במגילת רות (פ"ד פס' ג, ו) שאמר בועז לגואל "ביום קנותך את השדה מיד נעמי... ורות... קנית להקים שם המת על נחלתו" וכן כת' "קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו, ולא ייכרת שם המת על נחלתו". ופי' רש"י שם: מתוך שאשתו יוצאת ובאה בנחלה, ומכנסת ומוציאה, אומרים זאת הייתה אשת מחלון ושמו נזכר עליה". כלומר, ישנה תועלת גדולה לנפטר אם מזכירים את שמו על נחלתו שבארץ ישראל. ועיין גם ברמב"ן (בראשית, לח, ח). וזה גם מה שביקשו בנות צלפחד ממשנה - למה ייגרע שם אבינו מתוך משפחתו, תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו. אם נירש את חלקת אבינו שבתוך אחוזת אחיו בארץ ישראל, יישאר שמו של אבינו לנצח ותתוקן נשמתו. וזהו יסוד גאולת הארץ ביובל, וכעין התיקון שבמצוות ייבום [אע"פ שכאן לא הוצרכה אמן להתייבם, משום שהיו לצלפחד בנות]. נמצא שבזכות רצונן לקיים מצוות כיבוד אב בשלימות ולתקן את נשמת אביהן, זכו בנות צלפחד להבין את שורש מצוות הייבום ופרשת נחלות. והן טענו למשה, נשמת אבינו חייבת להיתקן, או ע"י שאנו נירש את חלקו בארץ ישראל ושמו ייקרא על נחלה זו, או שאמנו תתייבם, ועי"כ תבוא נשמתו לתיקונה. וגם על טענות אלו שנבעו מרצונן לכבד את אביהן בשלמות, אמר הקב"ה "כן בנות צלפחד דוברות".

הנהגת הקב"ה עמן - דרך ניסית שמעל הטבע

מבואר בגמ' ב"ב (ק"ט: -קכ.) שמכיוון שבנות צלפחד היו צדקניות מופלגות, לא רצו להינשא למי שאינו הגון להן, למרות שעברו את גיל הארבעים, ולמרות שידעו, שנשים שמתחתנות מעל גיל 40 כבר אינן יולדות. ואומרים שם חז"ל - מכיוון שהיו צדקניות, ופי' רש"י - שהיו בטוחות בצדקתן שיעשה להן נס כיוכבד אמו של משה רבינו שילדה את משה לאחר מאה ושלושים שנה. כי ידעו שאצל הצדיקים הטבע הוא הנס הגדול ביותר. וכמו שאמר ר' חנינא בן דוסא, מי שאמר לשמן שידלק יאמר לחומץ שידלק. כך גם מי שקבע שאשה יולדת עד גיל ארבעים, יקבע שהן תלדנה גם לאחר ארבעים. ולכן, אע"פ שמשה התיר להן להינשא לכל אחד משבטי ישראל, כמבואר בסוף במדבר (לה, ו), וודאי שיכלו למצוא מהם את ההגון להן, אולם הן העדיפו להינשא לבני דודיהן משבט מנשה, כדי להשאיר את הנחלה שירשו ושנקראת על שם אביהן, בתוך אחוזת אחיו שמשבט מנשה. ושלא תעבור נחלתן לשבט אחר ע"י בעליהן או ילדיהן שיירשו אותה אחר מיתתן.

מקורות

1. מבואר בגמ' יומא (פו.) באלו חטאים מספיק לעשות תשובה כדי לכפר עליהם, ומתי נצרכת גם כפרת יום הכיפורים וכו'. והנה דנו הפוסקים לגבי דיני נפשות, באלו מקרים יצטרך אדם לעשות תשובה קלה או חמורה, אם אדם מת באופן טראגי ולחברו יש קשר עקיף לסיבת הפטירה.

בגמ' בסנהדרין נאמר שהקב"ה אמר לדוד המלך שמחמתו מתו הכהנים בנוב ע"י דואג האדומי ובהוראת שאול המלך. ולבסוף, מחמת החטא הזה, מתו גם דואג ושאול ושלוש בניו, (וע"ש ברש"י ד"ה נטרד דואג וכו'). ועל זה אמר הקב"ה שמגיע לדוד עונש.

ולכאורה, הרי הריגת כהני נוב הייתה בניגוד לרצון דוד, ואדרבא, שאול הרג אותם כי סבר בטעות שהם מסייעים לדוד במרידתו במלכות וכו', וא"כ מדוע שייענש על כך? אלא מוכיח מכאן בשו"ת מהר"י וייל (ס" קכה) שבדיני נפשות, אם יש לאדם קשר אפילו עקיף ביותר למיתת אדם אחר - הוא נתבע על כך ועליו לעשות תשובת המשקל בהתאם לחומרת הקשר שלו למעשה, ובכפוף ליכולתו הגופנית לעמוד בתעניות וסגופים.

ולכן הורה המהר"י וייל בתשובה שם, לאדם ששלח שליח לשליחות מסוימת והשליח מת בדרך, שהמשלח יקבל על עצמו לצום ארבעים יום וייתן צדקה ליתומי הנפטר.

והנה בשו"ת צמח צדק הראשון (סי' 1) הביא, שגם בספר באר שבע על מסכת סנהדרין (צה.) העלה מעצמו את אותה מסקנה כמו המהר"י וייל, אולם הוא עצמו מקשה עליהם, שמכיוון שהשליח מקבל שכר עבור עבודתו, הרי התורה כתבה עליו "ואליו הוא נושא את נפשו" ומסכן את חייו מיזומתו תמורת השכר. א"כ למה שנאשים את בעל הבית שמגלגלין חובה ע"י חייב? ואין הנידון דומה לאמור בגמרא גבי דוד המלך, מאחר ושם ידע דוד שדואג נמצא עימם בשעה שביקש אוכל מאחימלך, וכמו כן ידע שדואג הוא איש עצתו של שאול המלך, ולכן היה אסור לו לבקש סיוע מאחימלך בנוכחותו, ומשום כך נחשב שיש לו קשר עקיף למיתתם של כהני נוב, דואג ושאול ובניו. משא"כ כאשר המעביד שולח פועל, מרצונו של הפועל שבא לעבוד תמורת שכר כדי להתפרנס, והוא מת בדרך, ללא קשר למעביד, מדוע שנצריך את המעביד לעשות תשובה על כך? לפיכך לדינא טוען השו"ת צמח צדק, שהיה צריך לפוטרו לגמרי, אלא מאחר והפוסקים הקדמונים אמרו שעכ"פ צריך לעשות תשובה - הורה שיעשה תשובה לפי כוחו ומצבו.

וכעין זה הורה למעשה גם בשו"ת הנודע ביהודה ח"א או"ח (סי'^{לד}), והקל מאוד ופטר מלעשות תשובה, אם הפועל פנה מעצמו למעביד שייתן לו עבודה תמורת שכר. והנה בזמן הזה המציאות ברוב המקרים היא שהפועלים פונים מעצמם לבעה"ב לחפש עבודה, ואפילו במקרים שבעה"ב מפרסם שהוא מחפש פועל,

אופן המו"מ ביניהם הוא בדרך כלל שגם הפועל שותף לבקשת העבודה. כך שאין נפ"מ גדולה למעשה בין שו"ת הצמח צדק לשו"ת הנו"ב. ועיין ג"כ בשו"ת מהרש"ל (ס"ז), ובשו"ת גבעת שאול (ס" מה, פב), ובשערי תשובה על השו"ע או"ח (ס" תרג).

2 עפ"י האמור בשו"ת מהר"י וייל (ס' קכה), וכמו כן בשו"ת מהר"ם מלובלין (ס' מד) החמיר מאוד במקרה שנשאל בו, שאחד מתושבי העיר בא לדבר עם הרב המקומי המבוגר, וכשהרב ראה אותו מתקרב, דמיין הרב לעצמו שהנ"ל רוצה לצערו וכו' ולכן גרר ארון גדול ליד דלת הבית כדי שלא יוכל אותו אחד לפרוץ את הדלת. כתוצאה מסחיבת הארון הכבד, נחלה הרב ונפטר כעבור זמן קצר. והנה אע"פ שבנידון דנן לא רצה אותו אדם לצער את הרב, והרב אשם במה שדמיין מעצמו, ואין מקרה זה דומה לדוד המלך שביקש אוכל מאחिमלך בנוכחות דואג, בכל זאת כיון שסובבו משמיים לאותו אדם שיהיה קשור לפטירת הרב, לכן עליו לעשות תשובה, וע"ש שהמהר"ם החמיר עליו בתעניות וסיגופים.

נמצאנו למדים שרבותינו החמירו מאוד באדם שיש לו קשר אפילו עקיף למיתת יהודי אחר, ואפילו אם הוא לא אשם. והנה, אע"פ שהם החמירו מאוד בתעניות ובסיגופים, מקובל היום, עקב החלשות הגופים, להורות לאדם כזה להרבות בלימוד תורה ומשניות ובנתינת צדקה, ובסיוע למשפחת הנפטר. וירבה באמירת ויודי בפה ותפילה על התקלה שנגרמה על ידו.

3 אם הפועל חלה מעצמו בתקופת עבודתו אצל בעל הבית, אין זה קשור לעבודתו אלא זהו טבעו של עולם, ומלאך המוות מה לי הכא ומה לי התם. אולם, אם מיתתו נגרמה מחמת עבודתו, ואם לא היה עובד אצלו לא היה קורה הדבר - הקשר של המעביד לגרימת המוות גדולה יותר, ולכן תשובתו צריכה להיות חמורה יותר וכל מקרה צריך להיות נידון לגופו. אולם מוכח מהפוסקים שאי אפשר לומר שהאדם מת כי כך הייתה הגזירה עליו משמים ולפטור בכך את הגורם מעשיית תשובת המשקל.

4 הדין מבואר בהרחבה בקצות החושן (סי' שח, ס"ק ב) וע"ש. והטעם הוא כי בנידון כזה נחשב המעביד כמזיק ע"י גרמי, מכיוון שהפועל סמך עליו שהמכונת או הכלים תקינים וראויים לשימוש, ועל פי דיבורו השתמש בהם הפועל וניזוק או שמת מחמת זה. ולכן במקרה זה חייב המעביד אפילו בדיני אדם על תשלומי הנזק שגרם לפועל. וכ"ש אם הפועל מת מחמת זה, שתשובתו של המעביד קשה ביותר, והרבה יותר מהמקרים שצינו לעיל.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר **חיים יצחק** ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת **נחמה** בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ישיבת אלהות העצמות הכוללת | רבקה ארנסט | 153-2-5869690 | ארצות שפ' פקס | 3/3/2024 | קבלת תשובה. | וכן | ארצות | rav5869690@gmail.com